

ראשי פרקים

נושא	עמודים
מבוא	3
א. גורמים ושורשי הנאציזם	4-8
1. ירושת אידיאולוגיה אימפריאליסטית וקולוניאליסטית	4
2. תמיכת האצולה השמרנית	4-5
3. מנהיגותו ומקומו של היטלר בעיצוב המדיניות ובהיסטוריה	5
4. אנטישמיות	5-6
ב. הצגת התופעה: תהליכים פוליטיים לביסוס הנאציזם	6-7
ג. מאפייני הנאציזם והאידיאולוגיה הנאצית	7-8
ד. השלכות הנאציזם	8-9
ו. דרכי התמודדות	9-10
סיכום	12
ביבליוגרפיה	11
נספח: טבלת מיזוג: עליית הנאציזם: גורמים, השלכות והתמודדות	13-15

מבוא

הנאציזם, כאידיאולוגיה, הוצא אל מחוץ לחוק בסיום מלחמת העולם השנייה וגרמניה הובילה תהליך דה-נציפיקציה, כדי להוציא את רעיונות הנאציזם מהתודעה הגרמנית. גם בכל המדינות הדמוקרטיות הוצאו המפלגות הניאו-נאציות אל מחוץ לחוק.

השאלה שעולה מתיאור זה היא: מה האיום שהציב הנאציזם לעולם, שהיה כל כך חמור, שמדינות העולם נאלצו לנקוט צעדים כל כך חריפים נגדו?

כדי לענות על השאלה הזאת, אני אפתח בהצגת הרקע הפוליטי, כלכלי וחברתי של גרמניה שלאחר מלחמת העולם הראשונה ואתח את הגורמים שאפשרו לחברה הגרמנית לאמץ את היטלר - כמנהיג כריזמטי, רטוריקן מעולה ופוליטיקאי מוצלח; ולאמץ את תורת הגזע – שעשתה דה-הומניזציה לעמים שלמים. אבחן את הדרך בה הצליח היטלר לגייס בעלי ברית, להשתמש באנטישמיות ככלי פוליטי, לשכנע את ההמונים להיות שותפים לתהליך ולהפוך את גרמניה ממשטר דמוקרטי למשטר דיקטטורי - באופן שאפשר לו לקדם את מטרתו: 'רייך שלישי' בן אלף שנים, ששולט בעולם כולו.

בהמשך אציג את התפתחות המלחמה והשלכותיה על המדינות בעולם, על חיי האדם, הכלכלה העולמית, על המוסר והחברה. אבחן את דרכי ההתמודדות של מדינות בעלות הברית עם הנאציזם ואת דרכי ההתמודדות של היהודים עם האידיאולוגיה והפרקטיקה הרצחנית של הנאציזם.

אמשיך בתיאור התוצאות וההשלכות של המלחמה עם גרמניה הנאצית: השלכות על העם הגרמני והשלכות על עמים כבושים, כולל העם היהודי.

אסיים בניתוח דרכי ההתמודדות של מדינות העולם עם תבוסת גרמניה הנאצית ואת דרכי ההתמודדות של יהדות העולם.

א. גורמים ושורשי הנאציזם

ניתן לנתח את עליית הנאציזם כאידיאולוגיה, ואת עליית הנאציזם לשלטון, בהתייחס למאפיינים של ירושת האידיאולוגיה האימפריאליסטית, תמיכת האצולה השמרנית, מנהיגות היטלר ומקומו בהקשר לעיתוי, נסיבות ומאפייני מנהיגות כריזמטית ואנטישמיות מושרשת באופן היסטורי.

1. ירושת אידיאולוגיה אימפריאליסטית וקולוניאליסטית – ברנובסקי (2012) טוענת שהשורשים האימפריאליסטיים של הנאציזם התחילו באימפריה הקולוניאלית הגרמנית באפריקה, בין השנים 1884-1919. ראש הממשלה הפרוסי, אוטו פון ביסמרק, גיבש את מדינת הלאום הגרמנית המאוחדת (1871-1864) בתהליך אלים של כיבוש שטחים וסיפוח, כולל מלחמות כיבוש באירופה, ולאחר האיחוד כבש הרייך הגרמני החדש מושבות באפריקה כמו טוגו, קמרון, נמביה וטנזניה; מושבות באוקיינוס השקט ובמזרח אסיה.

גם השורשים האידיאולוגיים של תורת הגזע והפרקטיקה של רצח עם כטבח קולוניאלי התחילה ונוסתה באפריקה הקולוניאלית הגרמנית: במושבות הגרמניות באפריקה הפעילו הגרמנים פרקטיקות שכללו מוות מידי של אזרחים ושבווי מלחמה שפורקו משנסקם בטבח קולוניאלי, מוות איטי של רבים מהשורדים (מרעב, תת-תזונה, מחלות, חשיפה לפגעי מזג האוויר, תשישות והתייבשות), עבודה בתנאי עבדות בשדות הכותנה והאגבה, השמדת המתנגדות ל"התיישבות", שעבוד הניצולים לעבודות כפייה והחלפת הילידים בגרמנים. תהליך זה, שביצעה גרמניה במושבות הגרמניות באפריקה (בעיקר בדרום-מערב אפריקה הגרמנית ובמזרח אפריקה הגרמנית), היו הקדמה למה שתפתח ביתר שאת גרמניה הנאצית משנות ה 30 של המאה ה 20: רטוריקה של 'מלחמת גזע', תפיסה אידיאולוגית של 'פתרון סופי', וניהול פרקטי של פתרון סופי באמצעות 'מלחמת השמדה' ו'מחנות ריכוז' (ברנובסקי, 2012).

השיח האימפריאליסטי על הצורך לכוון "גרמניה רבתי" - שתכלול גם את האימפריה האוסטרית ותתרחב בהמשך כפתרון לשאלה הלאומית – נשען, מכאן, על תפיסת עולם מבוססת היסטורית של גרמניה בדבר הצורך להקים 'רייך' כאימפריה חובקת עולם. ואכן, מאז איחוד גרמניה ב 1870, ועד הקמת איזורי הכיבוש בגרמניה ב 1945, התקיימה יישות מדינית שנקראה "הרייך הגרמני" (השלישי).

2. תמיכת האצולה השמרנית – הטענה הרווחת היא שהשמרנות הגרמנית של המאה התשע עשרה היתה לתשתית האידיאולוגית והדתית שהצמיחה את הנאציזם. הבורגנות הגרמנית השמרנית של היונקרים: בעלי האחוזות ממזרח לאלבה, אנשי המנגנון הביורוקרטי והבכיר והקצונה הגבוהה בצבא - לא אימצה כפי שציפו ממנה אחרי מלחמת העולם הראשונה, את ערכיה בליברליזם ואת המערכת הפרלמנטרית הדמוקרטית, וסטתה מהמסלול 'המערבי הנורמלי' אל מסלול ייחודי שהוביל את גרמניה אל הרודנות הנאצית. קבוצה זאת, שהיתה לאליטה החברתית בגרמניה, היתה אנטי-מודרנית והכשילה כל ניסיון לדמוקרטיזציה של המערכת הפוליטית. היא הגנה על האינטרסים שלה ותמכה במשטר אוטוריטרי, תוך השמעת אזהרות על הסכנות העולות מתהליכי המודרניזציה. יחסם אל היהודים היה